

Korte boekbespreking

S.M. Alserda

In alle redelijkheid

Neemt de belangstelling voor religie toe of af in de wereld? Groeit het christendom of neemt de secularisatie toe? Beide wordt beweerd. Het opmerkelijke is, dat beide beweringen waar zijn. De wereld polariseert dus op het punt van religie.

Daarmee begint Keller zijn boek. Religie doet er dus nog steeds toe en het christendom is bepaald niet uit de tijd. De enorme groei van 'zijn' Redeemer Presbyterian Church in hartje New York (o.a. Manhattan) bewijst dat. Dat tegelijk ook de tegenpool van geloof, scepticisme (een sterke vorm van twijfel aan het christelijk geloof), groeit, stelt gelovigen wel voor de taak om het gesprek aan te gaan. Uitgangspunt van Keller is daarbij dat de tegenstelling minder absoluut is dan het lijkt. Want ook gelovigen kennen twijfels. En achter kritische visies op het christelijk geloof zit in feite altijd een ander soort 'geloofsovertuiging'. Bijvoorbeeld de kritiek op het christendom, dat het niet waar kan zijn dat er maar één ware religie is, is in feite een geloofsuitspraak. Want die uitspraak valt niet te bewijzen en wordt ook zeker niet universeel aanvaard. Zelfs achter de postmoderne uitspraak: ik heb geen enkele overtuiging over God; ik heb geen behoefte aan God en geen zin om daarover na te denken, schuilt een 'geloofssprong'. Want daarachter zit de overtuiging dat je dit ongestraft kunt denken, omdat er geen God is die je ter verantwoording roept.

Wie eerlijk is, moet dus ook zijn eigen twijfel in twijfel trekken. Elke reden voor twijfel is namelijk minder logisch dan het lijkt. Omdat het alternatief net zo goed een geloofskeus is. Wanneer een gelovige en een scepticus op dat niveau met elkaar in gesprek gaan, zullen ze in elk geval meer respect tonen voor elkaar.

De zeven grootste bezwaren

Dat gesprek gaat Keller in zijn boek aan. Het boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel bespreekt hij de zeven grootste bezwaren die tegen het christendom worden ingebracht:

- het kan niet waar zijn dat er maar één ware godsdienst is;
- hoe kan een goede God lijden toestaan?
- het christendom is een dwangbuis;
- de kerk is verantwoordelijk voor heel veel onrecht;
- hoe kan een God van liefde mensen naar de hel sturen?
- de wetenschap heeft het christendom ontkracht;
- je kunt de Bijbel niet letterlijk nemen.

Op intelligente en wat mij betreft overtuigende manier toont Keller aan dat geen van deze stellingen de kracht van logisch bewijs heeft. Omdat achter alle twijfels aan het christendom alternatieve overtuigingen blijken te zitten, die op z'n minst evenmin te bewijzen zijn. De waarheid van het christendom wordt er niet door onderuitgehaald of zelfs maar onwaarschijnlijk gemaakt. Keller toont zich hier een goede leerling van de christelijke filosoof Alvin Plantinga. Het is zeer boeiend om Kellers betoog te volgen. Leerzaam en ook praktisch toepasbaar. Bijvoorbeeld in gesprek met kritische catechisanten heb ik van het hier geleerde al meerdere keren dankbaar gebruikgemaakt.

Sterke aanwijzingen voor het bestaan van God

In het tweede deel van zijn boek gaat Keller een stapje verder: er zijn niet alleen géén goede redenen om *niet* in het christendom te geloven, maar er zijn juist véél goede redenen om *wel* in het christendom te geloven.

Daarbij gaat hij eerst in op de onderlinge verschillen tussen christenen. Die verschillen zijn er inderdaad. Die wil hij ook niet bagatelliseren. Maar in het kader van het gesprek met critici benadrukt hij: in de eerste plaats gaat het dan vaak meer om verschillende culturele vormen dan om een verschillende inhoud. En in de tweede plaats is de overeenstemming groter dan het verschil. Denk bijvoorbeeld maar aan de Apostolische Geloofsbelijdenis, die onder christenen zeer brede instemming vindt en fundamentele zaken van het christelijk geloof bevat. Hij vat zelf samen (op p. 131): ‘In dit boek voer ik een pleidooi voor de waarheid van het christendom in het algemeen, niet voor de waarheid van een bepaalde stroming binnen het christendom.’ Intussen maakt hij wel zijn eigen positie duidelijk als orthodox protestants gelovige.

Ook licht Keller toe dat hij er niet op uit is om het bestaan van God of de waarheid van het christelijk geloof te *bewijzen*. Want dat is onmogelijk. Het gaat hem om de vraag: welke wereldbeschouwing biedt het beste zin en samenhang aan de dingen die we in de wereld en in onszelf zien (p. 136)? Zijn conclusie is dan dat het christendom de beste papieren heeft. En het beslissende bewijs voor het bestaan van God is Jezus Christus zelf!

Deze benadering van Keller betekent dat zijn boek een soort apologie is voor het bestaan van God en voor de waarheid van het christelijk geloof. Zo’n apologie heeft altijd het gevaar in zich, dat men te véél wil bewijzen. Met als mogelijk gevolg:

- dat het niet meer Gods Geest is die mensen moet overtuigen, maar onze menselijke logica;
- dat er door onze logica wordt heen geprikt, omdat veel dingen toch níet zo logisch zijn. Zegt de Bijbel ook zelf niet, dat het evangelie haaks staat op menselijke overwegingen? God redt op wonderlijke wijze, zoals een mens nooit had kunnen bedenken!

Daarom is het goed, dat Keller zelf al relativeert. In een gesprek met sceptici is zijn boek dan ook niet meer dan een hulpmiddel om intellectuele belemmeringen bij de scepticus weg te nemen.

Verder betekent zijn uitgangspunt ook dat lang niet alles van het christelijk geloof aan de orde komt. Bijvoorbeeld leerpunten die binnen het christendom scheidend gewerkt hebben, komen niet of nauwelijks aan de orde.

Belangrijke thema’s van het christelijk geloof

In dit tweede deel van zijn boek gaat Keller inhoudelijk in op belangrijke thema’s van het christelijk geloof. Hij doet dat op een frisse en aansprekende manier. Hij geeft veel om over na te denken. Aan de orde komen:

Het probleem van de zonde

Zonde is vooral het vergoddelijken van goede dingen en dáár je identiteit in zoeken, in plaats van in God; dat maakt je afhankelijk en kwetsbaar.

Hoewel hier veel waars in schuilt, is zonde toch ook breder: het doen van slechte dingen, tegen Gods geboden ingaan. Zonde brengt dan ook niet alleen schade toe aan intermenselijke relaties, maar vooral aan de relatie met God. Dat laatste komt bij Keller iets minder uit de verf.

Religie en het evangelie

Het verschil tussen het christelijke geloof en alle andere godsdiensten is diepgaand: redding door morele inspanning (= door jezelf) tegenover redding door genade (= door Jezus Christus).

Het kruis van Jezus Christus

Hierbij gaat het om vergeving. In werkelijkheid betekent vergeving altijd: zelf voor de kosten opdraaien in plaats van de ander. Alleen zó is God ook een God van *liefde*!

De andere kant is – en dat noemt Keller nauwelijks – dat in het kruis wel degelijk ook Gods toorn en zijn straffen van de zonde aan de orde is. Dat juist dáárom het kruis nodig was. En dat wie niet in Christus gelooft, zelf die straf nog zal moeten ondergaan. Dat laatste – dat God de zonde wel degelijk straft, zelfs met een eeuwige straf – komt ook maar mager aan de orde. Wanneer Keller het (in het eerste deel) over de hel heeft, beschrijft hij dat meer als de consequentie van de eigen keus: zonder God willen leven, dan als straf van Gods kant. Het vuur van de hel ziet hij dan als beeld van desintegratie.

De realiteit van de opstanding

Wie de opstanding van Jezus ontkent, staat meteen voor de moeilijke vraag naar het ontstaan van de christelijke kerk. Dat wordt dan in feite onverklaarbaar. Ook allerlei vervolgvragen vinden dan moeilijk een antwoord. Over het opstandingslichaam zegt Keller, ‘dat Jezus een getransformeerd lichaam had dat door muren heen kon lopen, maar ook voedsel kon eten’ (p. 218). Op dit punt heb ik vragen voor Keller: gaat het hier om een nieuwe eigenschap van een verheerlijkt lichaam en geldt dat dan ook voor gelovigen die bij hun opstanding een verheerlijkt lichaam krijgen? Of gaat het bij Jezus ‘gewoon’ om een wonder, zoals Hij eerder al over het water kon lopen. Ik houd het op dat laatste.

De dans van God

Onder deze titel schrijft Keller een magistraal hoofdstuk over de betekenis van de goddelijke Drie-eenheid. Een hoofdstuk dat niet kan worden samengevat, maar in z'n geheel gelezen moet worden.

Samenvatting

De verleiding was groot om veel uit dit boek aan te halen. Want ik heb veel van dit boek geleerd. Tegelijk heb ik ook een aantal kritische opmerkingen gemaakt: dit boek heeft ook zijn beperkingen. En ik kan niet met alle details instemmen. Toch blijft er als hoofdzaak een positieve indruk over. Wie zich van de beperkingen bewust is, kan van dit boek van Keller een nuttig gebruik maken. In die zin wil ik het graag aanbevelen. Wie er de tijd voor neemt, zal het als een verrijking ervaren. Ik hoop dan ook, dat dit boek door velen gelezen wordt.

N.a.v.: Tim Keller,

In alle redelijkheid. Christelijk geloof voor welwillende sceptici (vertaling van *The Reason for God. Belief in an Age of Skepticism*), Van Wijnen, Franeker, 2008, ISBN 9789051943382, 304 pag., prijs € 19,95